

D'AMBOINSCHER RARITEITKAMER,

Behelzende eene BESCHRYVINGE van allerhande
zoo weeke als harde

SCHAALVISSCHEN,

te weeten raare

KRABBen, KREEFTEN,

en diergelyke Zeedieren,

als mede allerhande

HOORNTJES en SCHULPEN,

die men in d' Amboinsche Zee vindt:

Daar beneeven zommige

MINERAALen, GESTEENTEN,

en foorten van AARDE, die in d' Amboinsche, en zom-
mige omleggende Eilanden gevonden worden.

Verdeelt in drie Boeken,

En met nodige PRINTVERBEELDINGEN, alle naar 't leven getekent, voorzien.

Beschreven door

GEORGIUS EVERHARDUS RUMPHIUS,

van Hanauw, Koopman en Raad in Amboina, mitsgaders Lid in d' *Academia Curiosorum Naturæ*,
in 't Duitfche Roomfche Ryk opgerecht, onder den naam van

PLINIUS INDICUS.

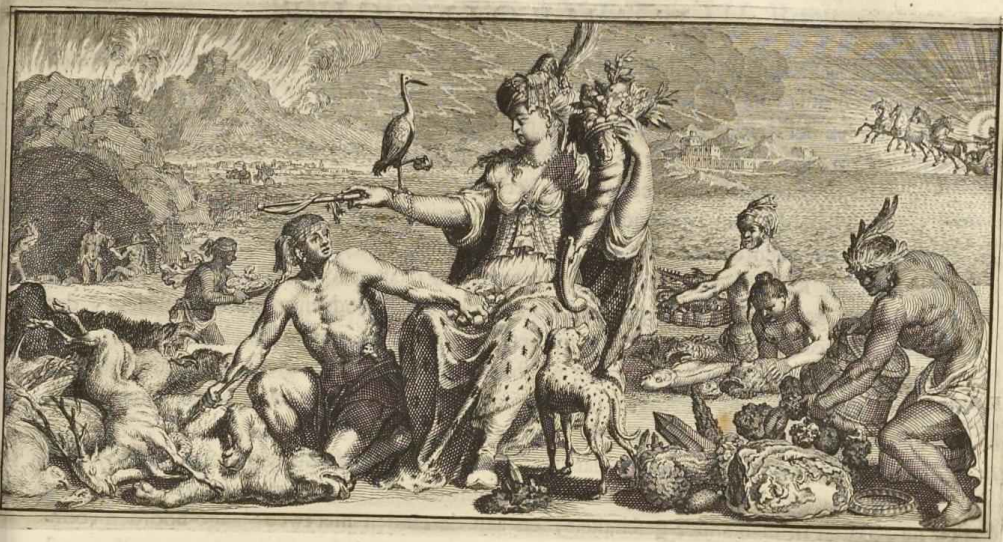
TAMSTERDAM,

Gedrukt by FRANÇOIS HALMA, Boekverkoper
in Konstantijn den Grooten.

1705.

AMSTERDAM,
Gedruckt by FRANÇOIS HALMA Boekverkoper. 1705.

HET DERDE BOEK,
Van de
MINERALIEN,
GESTEENTEN,
En andere zeldzaame zaaken.

I. HOOFDDEEL.

Hoe het gout in deze Landen vervalscht word.

Alhoewel het gout met scheepen (doch niet vol) in oude tyden uit *Inleiding.*
Indien gebracht wierd, zoo bevinden wy echter in onze tyden, dat
het op verre na zoo overvloedig niet meer gevonden word, dat men
over de goutklompen zoude struikelen, gelyk men by *Salomons* ty-
den te *Jerusalem* over de Steenen deedt; want men nu ter tyd al lang
vraagen moet, waar hier of daar een goutberg zy. *Sumatra* is het
eenige, 't welk hedendaags de kroon spant, en naast daar aan *Bor-* *Waar het*
neo; op *Timor* valt een weinig, van *Celebes* word wat gedroomt, als mede van *Nova* *gout in In-*
Guinea, en een weinig zandgout levert *Mindanao*, en de Philippynsche Eilanden: Oud *dien ge-*
Indien, *China* en *Japan* willen wy onder den kreits van ons water-Indien niet begrepen *vonden*
hebben: Hoe weinig het nu is, zoo wil echter een ieder iets daar van in zyn huis hebben, *word.*
agtende geen huisgezin zich gelukkig, daar deze Huis-God niet gevonden word, en dit is
de oorzaak, waarom de kleine meenigte, die men nu vinden kan, zoo verdunt, gerekt, *Opmer-*
geflag en vervalscht word, dat het ten minsten naar gout moet gelyken. Ik wil al- *king van*
le de manieren hier niet ophaalen, hoe het zelve toegaat, maar alleenlyk dit wei- *den Schry-*
nige hier aanroeren, hoe het in deze Eilanden vervalscht word, en dat tot waarschou- *ver on-*
winge van onze Landslieden, die het geluk mochten hebben daar mede te handelen. *trent des-*
zelfs
schaars-
heit.
En hoe
het door d'
Inlanders
word ver-
Gee-valscht.

XLVIII. HOOFDDEEL.

Steatites.

De Steatites.

Waar die groeijen.

Waar toe die gebruikt worden.

Steatites is een witte steen den Albast of Calappus-steen gelyk, doch zonder vaste figuur, in de gedaante van een klontje vet, gelyk *Plinius* van zyn *Steatites* ook zegt: En deze word gevonden in het vet van zommige sterke en vette Indianen in 't hooft, in de nek en in de heupe, daar hy zonder pyn of beletfel van den mensch groeit: hy is zoo hard en glad, dat men qualyk iets daar van schrabben kan, gansch niet doorschynende, zomtyds enkeld, zomtyds uit twee en meer klompjes t'zaamen gezet, diergelyke ik maar een gezien hebbe. De Indiaansche Koningen hebben zekere tekenen of liever gislingen, waar uit zy vermoeden dat zulken steen in een mensch steke, wanneer zy dan om geringe oorzaaken zoodanige menschen zullen dooden om dien steen uit hun lyf te krygen, zoo weinig achten zy het leven van een mensch. Zy dragen hem om listig en verstandig te worden.

XLIX. HOOFDDEEL.

Tigrites. Tygersteen, Mestica matsjang.

De Tygersteen, waar gevonden,

en aan wien ver-eert is.

Een ander soort uit een Renoster.

Een 3de uit een Oliphant.

De Tygersteen is gevonden op *Sumatra* in 't hooft van een Tyger omtrent de hersenen, in de grootte van een ronde pruim, niet volkomen rond, maar een weinig hoekig, en hier en daar met een gaatje als of 'er zand in gesteken had en uitgevallen was, zoo hard als een keisteen, grauwachtig van kleur doch vol roffe plekken, eenige figuren verbeeldende: Men konde daar uit beschouwen de hoofden van menschen, paerden en andere dieren, dewelke misfchien deze Moordenaar in zyn leven verscheurt hadde, en welke afbeeldzels de phantazie zyn hersenen en dien steen ingedrukt hadde. Zeker Heer, van den welken ik dien steen hadde, en hem zelf gezien hadde uit het hooft van den Tyger haalen, verklaarde dat het een zeer grote en verwoede Tyger was geweest, die met veele slagen en wonden qualyk konde gedoodt worden: De Indianen wilden den steen straks verbergen om tot hun gewoonlyk bygeloof te gebruiken, gelyk boven in 't XLIV. Hoofddeel gezegt is, doch zyn gezag en achtbaarheid bragt te weeg, dat zy hem den zelven geven moesten: Hy is in 't jaar 1682. gezonden aan zyn Hoogheit den grooten Hertog van *Toscanen*.

Een ander diergelyke Steen is eertyts gevonden in de hersenen van een *Renoster* op *Java*, den welken zie beschreven in de werken van *Jacobus Bontius Lib. . . Cap.* in 't Maleitsch *Mestica abbadac* genaamt. Deze is by de Maleijers in groote waarde, dewyl ze van den zelven een weinigje in water gewreven inneemen tegens de veranderde koorts om dezelve door 't sweeten te verdryven. Zoo heeft men ook in 't jaar 1656. op *Jambi* in de hersenen van een Oliphant twee *Mesticae* gevonden, het eene wit het ander zwart: Hy was gedoodt van een Yzervarken, 't welk hem zyne pylen in de ooren schoot als hy het zelve wilde doot trappen.

Een ander Renostersteen wierde gevonden in 't jaar 1672. op *Batavia* zoo lang als een lid van een pink, eivormig, met het spitse eind in de hersenpan stekende, met het dikkere in de hersenen uitpuilende zeer hard en grauw van kleur: Naar 't verhalen van andere ooggetuigen waaren de beelden op den voorschreven Tygersteen veel duidelyker

